

чатление, и психологическое восприятие, зависимое от душевного состояния человека, пробуждает внутренние переживания. Цвета воздействуют на душу: они способны вызывать чувства, пробуждать эмоции, они успокаивают или волнуют, заставляют грустить или радоваться.

УДК 811.161.3'35'374

Студ. А. А. Лоўда
Навук. кір. дацэнт Т. М. Федарцова
(кафедра беларускай філалогіі, БДТУ)

ХАРАКТАРЫСТЫКА ФРАЗЕАЛАГІЗМАЎ, ВЫЗНАЧАНЫХ І. І. НАСОВІЧАМ

Больш за 30 год Іван Іванавіч Насовіч збіраў і даследаваў фальклорна-песенны і моўны матэрыял на Беларусі. Вынікам велізарнай працы вучонага з’явілася некалькі прац: “Зборнік беларускіх прыказак і пагаворак” (1867 г.), “Зборнік беларускіх прыказак” (1874 г.), “Беларускія песні” (1874 г.) і інш. Але самай буйной працай з’яўляецца “Словарь белорусского наречия”.

Жывучы ў асяродку сельскага насельніцтва Магілёўшчыны, Міншчыны, Віцебшчыны, І. Насовіч добра ведаў беларускую мову, мноства песень, прыказак, прымавак і фразеалагізмаў. Ён любіў і цаніў беларускі фальклор і беларускую мову. Яго зацікавіла ўжыванне беларусамі фразеалагізмаў. Сёння іх можна раздзяліць на тры групы:

- фразеалагізмы, якія ўжываюцца ў сучаснай беларускай мове і зафіксаваныя слоўнікамі;
- фразеалагізмы, якія бытуюць і зараз, але з некаторымі зменнымі кампанентамі;
- фразеалагізмы, якія выйшлі з ужытку і не трапілі ў сучасныя лексікаграфічныя і фразеалагічныя даведнікі.

Аналізуючы па структуры спалучэнні слоў, што ўжываюцца ў сучаснай беларускай мове і зафіксаваныя слоўнікамі, можна сказаць, што ў гэтай групе прысутнічае шмат фразеалагізмаў са структурай словазлучэння (іх большасць), са структурай сказа і са структурай спалучэння слоў (іх менш за ўсё).

Сярод фразеалагізмаў са структурай словазлучэння наглядна выдзяляюцца дзеяслоўныя: “пускаць пыл вь глаза”, “сбиватьсь сь толку”, “задирать нос”, “наостриць вуши”, “заморить червячка”, “языкь отняло”, “переливать изъ пустого вь порожнее”, “поднять на ноги”, “выцягнуць последния жилы”, “брать на себя” і інш.

Група фразеалагізмаў са структурай назоўнікавага словазлучэння меншая. Сюды ўваходзяць такія фразеалагізмы, як: “*на скорую руку*”, “*на ласковым хлебе*”, “*голова затуманена*”, “*адамово яблоко*”, “*острый языкъ*”, “*кося въ горле*”, “*на свою голову*”.

Даючы семантычную характарыстыку фразеалагізмаў са структурай словазлучэння можна сказаць, што, напрыклад, фразеалагізм “*адамаў яблык*” – у Насовіча адназначны і мае значэнне “выступ на горле ў мужчыны, кадык”; фразеалагізм “*цягнуць жылы*” адназначны, ужываецца са значэннем “мучыць, знясільваць” і мае сінонім “вазіць ваду на кім-небудзь”, “высмоктаць сок з каго-небудзь, чаго-небудзь”, “выціскаць сокі з каго-небудзь”, “драць скуру з каго-небудзь”; фразеалагізм “*умывацца кроўю*” – мнагазначны, мае два значэнні: 1. “*Знемагаць ад страты крыві пасля ранення ці пабояў*” і мае сінонім – “*аблівацца кроўю*”; 2. “*Ваяваць, змагацца ў цяжкіх баях з ворагам*”, мае сінонім – “*аблівацца кроўю*”.

Фразеалагізм “*на сваю галаву*” – адназначны, мае значэнне “сабе на шкоду”, “на турботы” (рабіць што-небудзь); “*на скорую руку*” – адназначны, мае значэнне “паспешліва, не трацячы часу” (рабіць што-небудзь); фразеалагізм “*остры язык*” – адназначны, мае значэнне “дасціпны, з’едлівы ў размове” – сінонім “*язык як брытва*”.

Такім чынам, у слоўніку І. І. Насовіча ў ліку фразеалагізмаў са структурай словазлучэння шмат адназначных і мнагазначных, а таксама многія фразеалагізмы маюць сінонімы.

Сярод фразеалагізмаў са структурай сказа прысутнічаюць фразеалагізмы са структурай двухсастаўнага неразвітага сказа: “*бог дав*”, “*лихо не возьмець*”, “*лихо нанесло*”, “*черци дренчуць*”, “*лихо ведаець*” і інш. Са структурай двухсастаўнага развітага сказа – “*искры с воч посыпались*”, “*куды вочи глядзяць*”, “*як бы ножом режуць*” і інш. Са структурай безасабовага сказа ўжываецца, напрыклад, фразеалагізм “*язык отняло*”. Са структурай абагульнена асабовага сказа ўжываюцца такія фразеалагізмы, як “*держі вухо востро*” і “*блётоту наевся*”.

Даючы марфалагічную характарыстыку фразеалагізмаў са структурай сказа, можна заўважыць, што большасць з іх дзяслоўныя: “*лихо не возьмець*”, “*черци дренчуць*”, “*язык отняло*”, “*держі вухо востро*”, “*слова не скажиць*”, “*байды биць*” і інш. Асобную групу ўтвараюць прыслоўныя фразеалагізмы, напрыклад, “*як бы ножом режуць*”, “*куды вочи глядзяць*”, “*искры с воч посыпались*” і інш.

Семантычна аналізуючы фразеалагізмы са структурай сказа, можна сказаць, што фразеалагізм “*куды вочи глядзяць*” – мнагазначны: 1. У няпэўным напрамку, не выбіраючы дарогі, абы-куды, невядома куды, – сінонім: за вачыма бегчы, куды вочы вядуць,

куды ногі вядуць; 2. Адпаведна жаданням, куды захочацца, уздумаецца, сінонім: “куды вочы глядзяць, туды і ногі нясуць”; “іскры з воч насыпаліся” – адназначны, мае значэнне “замітусілася ў вачах ад моцнага ўдару”; фразелагізм “біць байды” – адназначны, ужываецца са значэннем “гультаяваць, займацца пустымі справамі”, мае сінонімы: абіваць бакі, адлежваць бакі, біць бібікі, біць лынды;

І. І. Насовіч звярнуў пільную ўвагу на фразеалагічныя сінонімы, адзначыўшы, што яны абазначаюць адно і тое ж паняцце, маюць тоеснае ці гранічна блізкае значэнне, належаць да аднаго семантыкаграматычнага тыпу, але звычайна адрозніваюцца адзін ад аднаго адценнямі значэння, стылістычнай афарбоўкай і іншымі адметнымі адзнакамі. Да таго ж фразеалагізмы, значна часцей, чым словы, уступаюць у сінанімічныя сувязі. З прыведзеных 238 фразеалагізмаў чацвёртая частка з іх аказалася ахопленай сінанімічнымі сувязямі. Такім чынам, можна скласці 15 сінанімічных радоў. Самы вялікі сінанімічны рад з агульным значэннем “*вельмі вопытны*”, (спрактыкаваны чалавек) аб’ядноўвае 6 фразеалагізмаў: *стрэляная птушка*, *біты воўк*, *стары верабей*, *стары воўк*, *стрэляны верабей*, *стрэляны воўк*. Сустрэкаецца адзін рад з пяццю фразеалагізмамі і адзін – з чатырма. Найбольш (10) сінанімічных радоў, што складаюцца з двух фразеалагічных адзінак. Чатыры рады аб’ядноўваюць па тры фразеалагізмы. Як відаць з прыведзеных прыкладаў, у сінанімічныя рады найчасцей уваходзяць рознаструктурныя фразеалагізмы: “*гол як сакол*” – “*ні вала ні каня*”; “*кожны сабака*” – “*і жук і жаба*”. Радзей сустракаюцца аднаструктурныя сінанімічныя групы, пабудаваныя па адной мадэлі: “*разбіраецца як баран у Бібліі*”.

Прааналізаваўшы фразеалагічныя адзінкі з назвамі жывёл, птушак, насякомых, рыб, можна зрабіць выснову, што большасць з іх накіравана на чалавека: яны ацэньваюць яго з пункту гледжання фізічных, псіхічных, маральна-этычных, інтэлектуальных якасцей, характарызуюць яго ў адносінах сацыяльнай прыналежнасці, роду заняткаў, узросту і жыццёвага вопыту. Выкарыстоўваючы ў маўленні такія спалучэнні слоў, людзі сцвярджаюць бескарыслівасць, кемлівасць, працавітасць, вернасць, надзейнасць, асуджаюць хітрасць, гультайства, прагнасць, хцівасць, здрадніцтва.

Самай шматлікай групай па сэнсавым значэнні з’яўляюцца фразеалагізмы з назвамі жывёл. Людзі шукалі падабенства сваім паводзінам сярод хатніх жывёл, з якімі сутыкаліся кожны дзень, а таксама дзікіх звяроў, павадкі якіх нечым нагадвалі рысы характару чалавека. Даволі вялікія групы складаюць фразеалагізмы з назвамі

птушак, насякомых, а самую нешматлікую – фразеалагічныя адзінкі з назвамі рыб.

Фальклорныя сваімі вытокамі, фразеалагізмы з фаўністычнымі назвамі паказваюць на цесную сувязь чалавека і прыроды, адлюстроўваюць мудрасць народа, раскрываюць яго духоўную культуру.

УДК 821.111(94):791

Студ. М. В. Макарчук

Науч. рук. ст. преп. О. Н. Гусева
(кафедра беларускай філалогіі, БГТУ)

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РОМАНА М. ЗУСАКА «КНИЖНЫЙ ВОР» И ЕГО ЭКРАНИЗАЦИИ

XX век стал временем создания и развития новых синтетических видов искусства. Появились кино, телевидение, компьютерная графика. Особое значение при этом приобретает проблема художественного взаимодействия литературы с другими видами искусства. Одно из ярчайших явлений такого рода – взаимодействие литературы и кино в процессе экранизации художественных произведений.

Сегодня мнения насчет того, что лучше – книга или фильм – разделяются. Художественный фильм – это возможность отдохнуть. Что касается книг, то известно одно: чтение полезно, поскольку во время чтения мозг человека выполняет сложные операции. Это развивает воображение, заставляет думать, переживать.

Многие люди, которые прочитали книгу, а потом посмотрели снятый по ней фильм, разочаровываются. Целью нашей работы является сравнительный анализ романа М. Зусака «Книжный вор» [1] и его экранизации режиссёром Б. Персивалем.

Сначала проведем сравнение названия книги и поставленного по ней фильма. Название книги «Книжный вор» имеет обобщенное значение. Читатель может только предположить, что речь пойдет о человеке, который ворует книги. Возможно, что воровство – увлечение или основной заработок героя. Понять, что речь пойдет о девочке, не умеющей читать, увидевшей книгу и своровавшей её, по названию романа нельзя. Название фильма «Воровка книг» индивидуально и прямо указывает на главную героиню, а значит, не так интригует читателя [2].

Композиция книги – линейная. В романе рассказывается о Лизель Мемингер, ее характер раскрывается через поступки, внутренние монологи. Особое значение имеют авторские отступления – монолог